

УДК: 349.6

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.2.16>

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ПРИ РАДІАЦІЙНИХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ НА АТОМНИХ СТАНЦІЯХ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матвійчук А.О.,

*аспірант Навчально-наукового інституту права,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ORCID: 0000-0002-4603-4826

e-mail: Matviichuk.knu@gmail.com

Матвійчук А.О. Правове регулювання захисту населення при радіаційних надзвичайних ситуаціях на атомних станціях в умовах воєнного стану.

Досліджено особливості правового регулювання захисту населення при радіаційних надзвичайних ситуаціях на атомних станціях в умовах воєнного стану. Визначальною ланкою є запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на АЕС, забезпечення глибокоєшелонованого п'ятирівневого захисту АЕС у відповідності до НП 3062.141-2008 «Загальні положення безпеки атомних станцій». В умовах воєнного часу слід враховувати додаткові загрози АЕС, як об'єкта критичної інфраструктури, зокрема кібертероризм, кібершпигунство, загрози терористичних актів, загрози ракетних обстрілів, інформаційні загрози, а також загрозу втрати електропостачання для власних потреб АЕС.

Обґрунтовано необхідність створення в Україні регулюючого органу з реалізації державної політики з питань ядерної та радіаційної безпеки, як державного колегіального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, шляхом прийняття відповідного Закону, з визначенням особливостей державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки у період воєнного стану, зокрема законодавчо визначити умови запровадження максимальної автономії з управління АЕС, максимального спрощення і мінімального втручання в експлуатацію АЕС із збереженням всіх дій, пов'язаних з забезпеченням ядерної та радіаційної безпеки; належної організації взаємодії з громадськістю.

За наслідками дослідження, з урахуванням досвіду ЄС, запропоновано запровадити систему незалежних консультативно-дорадчих органів на основі Національної комісії з радіаційного захисту населення України (НКРЗУ), яку утворено відповідно до Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року, як постійно діючого вищого незалежного колегіального науково-експертного консультативно-дорадчого органу з питань протирадіаційного захисту та радіаційної безпеки населення України, з метою визначення проблемних питань та надання рекомендацій щодо особливостей розробки планів захисту персоналу і населення у випадку радіаційних аварій на атомних станціях.

У дослідженні використано загальний діалектичний метод, метод наукового пізнання, метод тлумачення норм права, формально-юридичний метод, порівняльно-правовий метод, метод системного аналізу.

Ключові слова: АЕС, об'єкт критичної інфраструктури, радіаційна безпека, радіаційний захист, воєнний стан, консультативно-дорадчий орган, система.

Matviichuk A.O. Legal regulation of population protection during radiation emergency situations at nuclear power plants under martial law.

Peculiarities of legal regulation of population protection during radiation emergency situations at nuclear power plants under martial law conditions have been studied. The decisive link is the prevention of emergency situations at NPPs, the provision of deep-echeloned five-level protection of NPPs in accordance with NP 3062.141-2008 "General provisions for the safety of nuclear plants". In wartime conditions, additional threats to the NPP as a critical infrastructure facility should be taken into account,

including cyber terrorism, cyberespionage, threats of terrorist acts, threats of missile attacks, information threats, as well as the threat of loss of power supply for the NPP's own needs.

The need to create a regulatory body in Ukraine for the implementation of state policy on nuclear and radiation safety issues, as a state collegial body of executive power with a special status, through the adoption of the relevant Law, with the determination of the features of the state regulation of nuclear and radiation safety during the period of martial law, in particular to determine by law, is substantiated conditions for introducing maximum autonomy in NPP management, maximum simplification and minimal intervention in NPP operation while preserving all actions related to ensuring nuclear and radiation safety; proper organization of interaction with the public.

According to the results of the study, taking into account the experience of the EU, it is proposed to introduce a system of independent advisory and advisory bodies based on the National Commission for Radiation Protection of the Population of Ukraine (NKRZU), which was formed in accordance with the Declaration on the State Sovereignty of Ukraine of July 16, 1990, as a permanently active higher independent collegial scientific and expert advisory body on anti-radiation protection and radiation safety of the population of Ukraine, with the aim of identifying problematic issues and providing recommendations on the specifics of developing plans for the protection of personnel and the population in the event of radiation accidents at nuclear plants.

The research uses the general dialectical method, the method of scientific knowledge, the method of interpreting legal norms, the formal legal method, the comparative legal method, and the method of systemic analysis.

Key words: nuclear power plant, critical infrastructure facility, radiation safety, radiation protection, martial law, advisory body, system.

Проблеми правового захисту населення при радіаційних надзвичайних ситуаціях на атомних станціях в умовах воєнного часу є надзвичайно складними. Безумовно, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на АЕС є визначальною ланкою щодо захисту населення від можливого радіаційного впливу персоналу та населення. Існуюча в Україні система глибокоешелонованого п'ятирівневого захисту АЕС ніколи не проектувалась для функціонування атомної станції в умовах воєнних дій, тому необхідно по можливості попередньо передбачити превентивні і компенсуючі заходи з метою підвищення готовності АЕС до функціонування в умовах воєнного стану.

Постановка проблеми та її актуальність. Збереження енергетичної інфраструктури, перш за все енергогенеруючих потужностей і, в першу чергу, АЕС, є визначальним для національної безпеки держави. Забезпечення захисту АЕС, як об'єкта критичної інфраструктури першої категорії в рамках Національної системи захисту критичної інфраструктури, має передбачити протидію всім можливим загрозам в умовах воєнного часу. При цьому актуальним є вдосконалення галузевого законодавства щодо створення в Україні повноцінного регулюючого органу з реалізації державної політики з питань ядерної та радіаційної безпеки, як державного колегіального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, визначення правових засад щодо особливостей державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки у період воєнного стану, запровадження інституту експерта з радіаційного захисту, системи консультативно-дорадчих органів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток вітчизняного правового забезпечення ядерної та радіаційної безпеки АЕС України зробили науковці Г.І. Балюк [3], А.В. Носовський [12], С.Г. Плачкова [1], Ю. Пахолук [2], Ю.С. Шемшученко [1], В.Я. Шендерович [9], М.О. Штейнберг [12] та інші.

Однак, в умовах воєнного стану проблеми забезпечення ядерної та радіаційної безпеки АЕС потребують більш комплексного аналізу щодо запобігання надзвичайних ситуацій і, перш за все, вдосконалення чинного законодавства.

Метою статті є висвітлення проблем правового регулювання захисту населення при виникненні надзвичайних ситуацій на АЕС в умовах воєнного стану та запровадження законодавчих механізмів з підвищення аварійної готовності АЕС, подальшого розвитку та вдосконалення галузевого законодавства, запровадження системи незалежних консультативно-дорадчих органів.

Виклад основного матеріалу. Проблеми правового захисту населення при надзвичайних ситуаціях на атомних станціях в умовах воєнного стану є комплексними, надзвичайно складними і мають передбачати послідовний розвиток та запровадження законодавчих механізмів з підвищення готовності щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на АЕС, ефективної протидії

їх розвитку у разі виникнення, наявності та досконалості організаційних та медичних аспектів її подолання з максимальним захистом населення від впливу наслідків іонізуючого випромінювання як в умовах мирного, так і воєнного стану.

Основна екологічна особливість використання ядерної енергії пов'язана з фактором радіоактивності, а саме з можливим впливом іонізуючого випромінювання на людину й довкілля. Пріоритет захисту людини та навколишнього природного середовища від впливу іонізуючого випромінювання відповідно до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» є основним принципом державної політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційного захисту [1]. Такий підхід щодо забезпечення безпеки при використанні ядерної енергії ідентичний позиції, яка міститься в нормах МАГАТЕ щодо безпеки АЕС, згідно з якою безпекою визнається досягнення належних експлуатаційних умов, попередження аварії, завдяки чому забезпечується захист персоналу майданчика (атомної станції), населення і навколишнього середовища від недопустимої радіаційної небезпеки [2].

Як зазначає Балюк Г.І., «безпека людей і навколишнього середовища визначаються безпечною експлуатацією АЕС. Вимога дотримання безпеки АЕС спрямована на забезпечення ядерної та радіаційної безпеки (радіоекологічної) безпеки і є екологічною вимогою в ядерній енергетиці» [3].

Тому, відправною точкою аналізу, на нашу думку, має стати те, що, АЕС є об'єктом критичної інфраструктури першої категорії, її безпека регулюється загально-національним Законом України «Про критичну інфраструктуру» [4] і галузевим Законом України «Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання» [5], а також іншими нормативно-правовими актами.

Слід зазначити, що, під час прийняття Закону України «Про критичну інфраструктуру» (від 16 листопада 2021 року № 1882-IX) не було визначено уповноваженого органу у сфері захисту об'єктів критичної інфраструктури. Законодавець обмежився зобов'язанням Кабінету Міністрів України у тримісячний строк з дня набрання чинності зазначеним Законом визначити уповноважений орган з питань захисту критичної інфраструктури України.

Лише 18 жовтня 2022 року № 2684-IX (майже через рік) Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо повноважень уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України», яким визначила, що під час дії воєнного стану, а також протягом 12 місяців після його припинення чи скасування повноваження уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України, передбачені Законом України «Про критичну інфраструктуру», здійснюються Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації України [6].

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації розпочала будувати систему захисту критичної інфраструктури відповідно до найкращих світових практик та чинних вимог європейського законодавства на основі директиви ЄС NIS 2 (EU 2022/2555) та RCE (EU 2022/2557) щодо захисту критичної інфраструктури і здійснювати співпрацю з країнами, які вже розпочали їхнє впровадження. Було створено департамент захисту критичної інфраструктури адміністрації Держспецзв'язку, запропоновано схему організації Національної системи захисту критичної інфраструктури, схему взаємодії при реагуванні на кризову ситуацію, здійснюється формування реєстру об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, з метою визначення рівня їхньої захищеності та посилення стійкості, забезпечення їх надійного захисту [7].

Ситуація на Каховському водосховищі не несе прямих ризиків для Запорізької АЕС. Як заявив президент компанії «НАЕК «Енергоатом» Петро Котін, можливість зниження рівня у водосховищі була передбачена під час будівництва АЕС. Ситуація утримується «в межах проектної», у персоналу є план дій на цей випадок.

Безумовно, при всій важливості визначення уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури привертає увагу певний його тимчасовий характер, внаслідок чого, відповідне правове поле спочатку змушене буде адаптуватись до цих вимог, а після припинення воєнного стану - до інших вимог.

Автор погоджується з основним алгоритмом підходу до захисту об'єкту критичної інфраструктури, в тому числі АЕС, що забезпечення надійності захисту об'єкта слід розпочинати з повноти визначення наявних загроз, запобігання яким і є основою для запровадження відповідних систем захисту.

Згідно з НП 3062.141-2008 «Загальні положення безпеки атомних станцій», передбачається стратегія глибокоешелонованого захисту АЕС, яка включає 5 рівнів технічних та організаційних заходів, зокрема:

1-й рівень – «Запобігання порушенням нормальної експлуатації»;

2-й – «Забезпечення безпеки при порушеннях нормальної експлуатації і запобігання аварійним ситуаціям»;

3-й – «Запобігання і ліквідація аварій»;

4-й – «Управління запроектованими аваріями»;

5-й – «Аварійна готовність і реагування».

Реалізація стратегії глибокоешелонованого захисту, перш за все, забезпечується:

- установленням навколо АЕС санітарно-захисної зони та зони спостереження;
- наявністю аварійних планів, планів аварійного реагування, ефективність і готовність до реалізації яких періодично перевіряються під час протиаварійних тренувань і навчань;
- будівництвом протирадіаційних сховищ і кризових центрів [8].

В умовах військових дій, які можуть вплинути на АЕС, ядерна та радіаційна безпека АЕС не можуть бути гарантовано забезпечені ніякими технічними і організаційними заходами, ні їх поєднанням, так як проекти спорудження АЕС ніколи не проектувались для цих умов [9]. Виключення подібної небезпеки має бути забезпечено у відповідності з міжнародноправовими, політичними нормами, а також діями відповідних служб та відомств України, як вже зазначалось автором [10].

На сьогодні, до вказаних загроз додаються сучасні загрози об'єктам критичної інфраструктури: кібертероризм, кібершпигунство, загрози терористичних актів, загрози ракетних обстрілів, інформаційні загрози, створені в рамках інформаційної війни, промислове шпигунство, загрози безпеці персональних даних, неправомірне використання інсайдерської інформації, корпоративне шахрайство [11].

Крім того, для кожного майданчика АЕС мають бути оцінені можливі ризики ядерної та радіаційної небезпеки та їх можливі наслідки, перш за все, в разі втрати електропостачання для власних потреб АЕС.

Слід зазначити, що, деякі превентивні і компенсуючі заходи, з метою підвищення готовності АЕС та інших ядерних об'єктів до захисту на випадок воєнної загрози доцільно передбачити вже сьогодні.

На думку багатьох провідних фахівців (Шендеровича В.Я, Штейнберга М.О., Носовського А.В.), енергоблоки АЕС, які опиняються в зоні бойових дій, мають бути переведені у стан холодного зупину, при цьому має бути обґрунтована конфігурація енергоблоку і АЕС в цілому в зазначеній ситуації [12]. Зараз такий аналіз проводить Державна інспекція ядерного регулювання України за допомогою міжнародних партнерів, зокрема здійснюється моделювання можливих аварійних ризиків на Запорізькій АЕС. Аналізується вплив таких подій на довкілля і населення [13]. Його підсумки мають бути використані для визначення найбільш безпечної конфігурації з точки зору безпеки, але також і з політико-економічної точки зору для інших АЕС (в умовах України зупинка енергоблоків АЕС може бути відчутним ударом по економіці країни).

Виходячи з цього, на нашу думку, необхідно доопрацювати план аварійного реагування щодо завчасного визначення стану АЕС в умовах бойових дій, зокрема визначити:

– мінімальну потужність АЕС, яка має бути забезпечена з врахуванням економічного стану країни, в умовах воєнного стану;

– найбільш доцільну конфігурацію роботи енергоблоків, з урахуванням прийнятного рівня безпеки на основі конкретної ситуації поводження з відпрацьованим ядерним паливом (далі – ВЯП);

– тимчасову зупинку з доставки ВЯП у сховище, уточнення процедур експлуатації сховищ.

При цьому, з метою недопущення радіаційної аварії необхідно забезпечити штатний режим роботи Централізованого сховища відпрацьованого ядерного палива. Для цього необхідно оцінити надійність електропостачання з урахуванням резервування і додаткових джерел (дизель-електростанцій і акумуляторних батарей), виходячи з можливості роботи зазначених джерел енергії протягом тривалого часу, наявності запасів дизельного палива, надійності електропостачання у разі відмови джерел зовнішнього електропостачання.

Враховуючи наявність на АЕС резервних дизельних електричних станцій, мобільних насосних станцій, необхідно додатково оцінити надійність роботи зазначеного обладнання в умовах

тривалого періоду, визначити заходи, які можуть дозволити підвищити цю надійність; наявність необхідних запасів дизельного пального для роботи протягом тривалого періоду і можливість збільшення цього запасу, уточнення шляхів постачання дизельного палива в умовах пошкодження інфраструктури, а також достатності запасів матеріалів і інших елементів для експлуатації.

Передбачити особливості процедури управління ядерно-енергетичним комплексом в умовах воєнного стану на всіх рівнях, включаючи можливість максимальної автономії експлуатації АЕС, зокрема визначення повноважень (прав і обов'язків) персоналу, взаємодії з енергосистемою, додаткові заходи, пов'язані з зовнішнім енергопостачанням.

Діяльність регулюючого органу з реалізації державної політики з питань ядерної та радіаційної безпеки у воєнний час, на нашу думку, має передбачати можливість максимального спрощення і мінімального втручання в експлуатацію АЕС із збереженням всіх дій, пов'язаних з забезпеченням безпеки; уточнення розподілу функцій між центральним апаратом і інспекціями на майданчику АЕС; мінімізацію технічних рішень, які мають розглядатись регулюючим органом, крім необхідних з точки зору ядерної та радіаційної безпеки.

На нашу думку, слід звернути особливу увагу на важливість належної організації взаємодії з громадськістю, з метою уникнення невиправданих панічних настроїв у суспільстві; Регулятор має визначити конкретних компетентних осіб, відповідальних за взаємодію з громадськістю; пріоритетність одного каналу інформації у зовнішній світ (наприклад, канал регулюючого органу тощо).

В цих мовах, надзвичайно важливим є вдосконалення правового регулювання галузевого законодавства, яке, на нашу думку, має закріпити на законодавчому рівні статус повноцінного органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки як центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом (Національної комісії), що в повній мірі відповідатиме нормам права Європейського Союзу, документам МАГАТЕ та набутому досвіду державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки.

Зокрема сьогодні Державна інспекція ядерного регулювання України (Держатомрегулювання) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері безпеки використання ядерної енергії [13].

Держатомрегулювання розроблено законодавчу пропозицію - проект Закону України «Про Національну комісію ядерного регулювання», який передбачає законодавче закріплення її статусу як державного колегіального органу виконавчої влади із спеціальним статусом відповідно до вимог Конвенції про ядерну безпеку, Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами, Конвенції про фізичний захист ядерного матеріалу та ядерних установок, Директив 2011/70/ЄВРАТОМ, 2014/87/ЄВРАТОМ, Меморандуму про взаєморозуміння щодо Стратегічного Енергетичного Партнерства між Україною та Європейським Союзом спільно з Європейським Співтовариством з атомної енергії.

Законопроект містить Перехідні положення, що покликані забезпечити безперервність державного регулювання безпеки використання ядерної енергії.

Законопроект також містить Прикінцеві положення, якими вносяться зміни до багатьох законів, включаючи базовий Закон «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [14], які передбачають значне посилення повноважень Регулятора щодо відповідальності за забезпечення радіаційної безпеки; системи державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки, що, на нашу думку, є дуже позитивним.

Однак, вважаємо, що законопроект доцільно доповнити статтею «Особливості державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки у період воєнного стану», в якій зокрема передбачити умови та правові механізми надання керівництву АЕС максимальної автономії з управління АЕС (із збереженням всіх дій, пов'язаних з забезпеченням безпеки; розподілу функцій між центральним апаратом і інспекціями на майданчику АЕС; мінімізації технічних рішень, які мають розглядатись регулюючим органом, крім необхідних з точки зору ядерної та радіаційної безпеки).

На нашу думку, Регулятор також має визначити особливості взаємодії з громадськістю.

Як відомо, в Україні більшість нормативно-правових актів, які визначають повноваження і компетенцію державних органів щодо захисту об'єктів критичної інфраструктури є відомчими, тому найбільш актуальною є проблема координації зусиль.

16 листопада 2022 року в Україні набув чинності Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо експерта з радіацій-

ного захисту» № 2758-IX, який у відповідності до права ЄС, передбачає запровадження інституту експерта з радіаційного захисту, який займатиметься консультуванням суб'єктів діяльності у сфері використання ядерної енергії, інших юридичних та фізичних осіб щодо дотримання вимог законодавства з питань ядерної та радіаційної безпеки. Закон передбачає, що експертом з радіаційного захисту може бути фізична особа, яка має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня у відповідній галузі знань, досвід роботи не менше п'яти років у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки і відповідає кваліфікаційним характеристикам, вимогам до обсягу знань та практичних навичок за напрямками компетенції. Експерт займатиметься консультуванням суб'єктів діяльності у сфері використання ядерної енергії, інших юридичних та фізичних осіб, органів щодо дотримання вимог законодавства з питань ядерної та радіаційної безпеки [15].

На нашу думку, разом з запровадженням інституту експерта доцільно запровадити систему незалежних консультативно-дорадчих органів. Не дивлячись на рекомендаційний характер їх пропозицій, це дозволить визначити реальні слабкі місця та запропонувати шляхи їх розв'язання. Основною юридичною особою щодо організації системи науково-аналітичних і допоміжних органів, на нашу думку, доцільно визначити Національну комісію з радіаційного захисту населення України (НКРЗУ) – постійно діючий вищий незалежний колегіальний науково-експертний дорадчо-консультативний орган з питань протирадіаційного захисту та радіаційної безпеки населення України, який утворено відповідно до Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року. Український народ проголосив незалежність української держави та, враховуючи виключну суспільну значущість ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, важливість і складність цього завдання та необхідність запобігання повторенню жахливої катастрофи, в розділі 7 Декларації проголошено, «Українська РСР має національну комісію радіаційного захисту населення» [16]. Діяльність НКРЗУ врегульована законодавством України, а саме статтею 8-1 Закону України «Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання» [17], якою визначено повноваження Верховної Ради України щодо забезпечення захисту людини від впливу іонізуючого випромінювання, зокрема, затвердження Положення та персонального складу Національної комісії з радіаційного захисту населення України.

Головною метою діяльності НКРЗУ є визначення загальних принципів та критеріїв протирадіаційного захисту життя і здоров'я людини від негативного впливу іонізуючих випромінювань. (постанова Верховної Ради України від 6 жовтня 2009 року № 1630-VI) [18]. НКРЗУ має бюджетне фінансування і право надавати рекомендації (експертні висновки) Кабінету Міністрів України, іншим владним органам.

До розробки зазначених рекомендації доцільно залучити Українське ядерне товариство, Асоціацію «Український ядерний форум», Навчально-науковий центр радіаційної безпеки КНУ ім. Шевченка, Об'єднання «Ядерний страховий пул», Радіобіологічне товариство України, ГО «Центр екологічних ініціатив «Екодія». Зазначені організації відомі в професійних колах, їх представники входять до складу громадських рад органів державної влади і розуміють недосконалість правового регулювання у вирішенні комплексних, міжвідомчих проблем, до яких безумовно належить проблема радіаційного захисту населення України. Перш за все, НКРЗУ доцільно розробити рекомендації щодо розробки планів захисту населення і персоналу у випадку радіаційних аварій на атомних станціях з урахуванням нових викликів, пов'язаних із запровадженням воєнного стану. Найбільш актуальними на нашу думку має стати розробка рекомендацій до Типового аварійного плану АЕС, Плану реагування на радіаційні аварії; запропонувати єдиний, неупереджений, комплексний механізм координації діяльності у забезпеченні радіаційної безпеки населення (оцінювання ризиків, виявлення вразливостей, забезпечення готовності, планування, реагування, відновлення), та механізми його правового забезпечення.

Висновки.

1. Правове регулювання питань захисту населення і персоналу у випадку радіаційних аварій на атомних станціях потребує удосконалення.
2. Визначальною ланкою захисту населення від можливого радіаційного впливу є максимально можливе запобігання виникненню надзвичайних ситуацій на АЕС.
3. Надійний захист АЕС, як об'єкта критичної інфраструктури, складається з:
 - глибокоєшелонованого п'ятирівневого захисту АЕС, відповідності до НП 3062.141-2008 «Загальні положення безпеки атомних станцій»,

- захисту від сучасних загроз об'єктам критичної інфраструктури: кібертероризм, кібершпигунство, загрози терористичних актів, загрози ракетних обстрілів; інформаційні загрози, створені в рамках інформаційної війни, промислове шпигунство, загрози безпеці персональних даних; неправомірне використання інсайдерської інформації, корпоративне шахрайство.

- запобігання втраті електропостачання для власних потреб АЕС.

4. Створення в Україні повноцінного регулюючого органу з реалізації державної політики з питань ядерної та радіаційної безпеки, як державного колегіального органу виконавчої влади із спеціальним статусом, шляхом прийняття відповідного Закону. Зазначений Закон має передбачити статтю «Особливості державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки у період воєнного стану».

5. Запровадити систему незалежних консультативно-дорадчих органів на основі Національної комісії з радіаційного захисту населення України (НКРЗУ) з метою:

– визначення слабких місць та шляхи їх розв'язання щодо координації діяльності у забезпеченні радіаційної безпеки населення та рекомендувати удосконалення їх правового регулювання;

– розробки рекомендації щодо особливостей розробки планів захисту персоналу і населення у випадку радіаційних аварій на атомних станціях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Ядерне законодавство: Збірник нормативно-правових актів / За ред. академіка НАН України Ю.С. Шемшученка. / Укладачі: Г.І. Балюк, В.Д. Лісовий, С.Г. Плачкова, Т.О. Бурячок / У 2-х томах: Том 2. К.: Видавничий Дім «Ін Юре». 1999. С. 440.
2. Похольок Ю. (2022). Роль Міжнародного агентства з атомної енергії в процесі екологічного оздоровлення радіоактивно забруднених територій. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Том 2 № 74. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/273156> (дата звернення 20.02.2023).
3. Краснова М.В., Балюк Г.І., Бобкова А.Г. та інші; під загальною редакцією М.В. Краснової та Р.С. Кіріна; відп. ред. В.І. Андрейцев. Проблеми права екологічної безпеки: навчальний посібник; Державний ВНЗ «Навчальний гірничий університет», м. Дніпро, 2016. С. 380
4. Про критичну інфраструктуру. (Закон України від 16.11.2021 № 1882-IX). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>.
5. Про фізичний захист ядерних установок, ядерних матеріалів, радіоактивних відходів, інших джерел іонізуючого випромінювання (Закон України від 19.10.2000 № 2064-III). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2064-14#Text>.
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо повноважень уповноваженого органу у сфері захисту критичної інфраструктури України (Закон України від 18.10.2022 № 2684-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2684-20#Text>
7. Сердюк О. Формування та реалізація державної політики у сфері захисту критичної інфраструктури. URL: <https://www.bezpeka.ua>.
8. Державний комітет ядерного регулювання України. (2007). Про затвердження Загальних положень безпеки атомних станцій (Наказ від 19.11.2007 № 162). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0056-08#Text>.
9. Шендерович В.Я. Питання підвищення готовності АЕС в умовах воєнних дій. Збірник тез IV Міжнародної конференції «Перспективи впровадження інновацій у атомну енергетику» (30 вересня 2022 року, м. Київ). С. 66. URL: https://gas-inst.org.ua/wp-content/uploads/2022/11/abstracts_iv_icpiine.pdf.
10. Матвійчук А.О. Удосконалення законодавства України щодо захисту АЕС як об'єктів критичної інфраструктури у військовий час. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Випуск 5 (124). С. 66–71.
11. Когут. Ю. Побудова системи безпеки об'єктів критичної інфраструктури в умовах війни. URL: <https://www.sidcon.com.ua>.
12. Носовський А.В. Ядерний тероризм Російської Федерації в Україні – виклик для світової безпеки. Стенограма доповіді на засіданні Президії НАН України 23 березня 2022 року. *Вісник Національної академії наук України*. Випуск 5. С. 24–29.
13. Положення про Державну інспекцію ядерного регулювання України (затверджене постановою КМУ від 20.08.2014 № 363). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/363-2014-%D0%BF#n8>.

14. Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку (Закон України від 8 лютого 1995 року № 39/95-ВР). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80#Text>.
15. Про внесення змін до Закону України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» щодо експерта з радіаційного захисту (Закон України від 16.11.2022 № 2758-ІХ). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2758-20#Text>.
16. Декларація про державний суверенітет України прийнята Верховною Радою Української РСР 16.07.1990 № 55-ХІІ. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text>.
17. Про захист людини від впливу іонізуючого випромінювання (Закон України від 14.01.1998 № 15/98-ВР). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/15/98-%D0%B2%D1%80#Text>.
18. Про затвердження Положення про Національну комісію з радіаційного захисту населення України (Постанова від 06.10.2009 № 1630-VI). URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1630-17#Text>.